

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра економіки підприємства та організації підприємницької діяльності
(найменування кафедри)

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

_____ Янковий О.Г.

(підпис)

“ ” _____ 2017 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 076»Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
(шифр та найменування спеціальності)
за магістерською програмою професійного спрямування
«Економіка та стратегія розвитку підприємства»
(назва магістерської програми)

на тему:»**ФАКТОРИ ТА РЕЗЕРВИ ПІДВИЩЕННЯ**
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА
(на прикладі ПрАТ»ЧУМАК»»

(назва теми)

Виконавець:

студент центру заочної форми навчання

Матвеев Віктор Олександрович _____
/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., викладач

Пятаєва Олена Василівна _____
/підпис/

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	6
1.1. Сутність поняття «конкурентоспроможність підприємства» та «конкурентоспроможність продукції»	6
1.2. Фактори, резерви підвищення конкурентоспроможності підприємства ..	11
1.3. Методи оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства	19
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РІВНЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ПрАТ «Чумак»	29
2.1. Сучасний стан і основні тенденції розвитку консервної промисловості ..	29
2.2. Характеристика діяльності підприємства та основні показники його фінансово-господарської діяльності	32
2.3. Оцінка рівня конкурентоспроможності продукції підприємства	40
2.4. Маркетингові засоби забезпечення рівня конкурентоспроможності продукції підприємства	59
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	69
3.1. Вдосконалення організаційних аспектів маркетингової діяльності підприємства	69
3.2. Покращення системи маркетингових комунікацій на підприємстві	79
3.3. Ефективність впроваджених методів підвищення конкурентоспроможності	88
ВИСНОВКИ	95
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	97
ДОДАТКИ	109

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах жорсткої конкурентної боротьби та складності не лише оволодіння новими ринками збуту, а й утримання вже існуючих, від результативного управління підприємством залежить його здатність перемагати конкурентів і досягати поставлених цілей. Проте підприємство може отримати результати, які не є наслідком управління, а виникають під впливом випадкових факторів або таких, що не пов'язані з результативністю управління підприємством. Так, нарощування обсягів реалізації продукції або збільшення прибутку може бути викликане підвищенням ціни на продукцію, або продажем непотрібних активів, або збоями у роботі конкурентів тощо.

Конкурентоспроможність підприємства є однією з найважливіших категорій ринкової економіки і характеризує можливість та ефективність адаптації підприємства до умов конкурентного середовища. У зв'язку з цим обґрунтування підходів до її дослідження з метою наступної розробки системи заходів для зміцнення позиції та досягнення конкурентних переваг підприємства є актуальним. Ключове положення в економіці України займають промислові підприємства. Це обумовлено тим значенням, яке має промисловість у структурі національної економіки. Тому проблеми підвищення конкурентоспроможності промислових підприємств на внутрішньому і на міжнародних ринках є важливими як у сучасних умовах, так і в майбутньому.

Теоретичні і методологічні аспекти діяльності підприємства в умовах конкурентного середовища знайшли відображення в наукових працях Г.Л.Азоева, І.Ансоффа, О.В.Ареф'євої, О.С.Віханського, А.Е.Воронкової, І.М.Герчикової, В.Л.Горєлової, А.П.Градова, В.Л.Диканя, М.М.Єрмошенка, П.С.Зав'ялова, Ю.Б.Іванова, М.Інтрилігатора, Ф.Котлера, М.Мескона, А.І.Наумова, В.О. Новак, В.В. Передерій, О.П.Пешкової, В.С.Пономаренка, М.Портера, О.І.Пушкаря, Ю.Б.Рубіна, І.В.Стародубровської, Р.М.Тихонова, Р.А.Фатхутдінова, О.Б.Чернеги, А.Ю.Юданова й інших вітчизняних і зарубіжних економістів. Однак як теоретичні основи дослідження конкурентоспроможності підприємств, так і

методи її оцінки та діагностики, а також науково-практичні рекомендації щодо її організаційного забезпечення вимагають більш комплексного аналізу та обґрунтування з врахуванням особливостей національної економіки.

Мета і задачі дослідження. Метою роботи є теоретичне обґрунтування підходів до оцінки та діагностики конкурентоспроможності промислових підприємств і розробка на цій основі науково-методичних та практичних рекомендацій щодо забезпечення стійкого їх функціонування.

Для досягнення поставленої мети були вирішені такі *задачі*:

- дослідити поняття «конкурентоспроможність» для продукції та підприємств;
- визначити фактори впливу на конкурентоспроможність підприємства в сучасних умовах економічного розвитку;
- розглянути методи оцінки конкурентоспроможності підприємства;
- дослідити сучасний стан і основні тенденції розвитку консервної промисловості;
- надати характеристику діяльності підприємства та основні показники його фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Чумак» за 2014-2016 рр.;
- провести оцінку рівня конкурентоспроможності продукції підприємства;
- визначити маркетингові засоби забезпечення рівня конкурентоспроможності продукції підприємства;
- розглянути вдосконалення організаційних аспектів маркетингової діяльності підприємства;
- визначити шляхи покращення системи маркетингових комунікацій на підприємстві;
- визначити ефективність впроваджених методів підвищення конкурентоспроможності.

Об'єкт дослідження – конкурентоспроможність ПрАТ «Чумак».

Предмет дослідження – теоретичні та практичні аспекти оцінки та діагностики конкурентоспроможності ПрАТ «Чумак» при динамічному розвитку як внутрішніх, так і зовнішніх умов функціонування.

Методи дослідження. Теоретичною і методологічною основою проведених у дисертації досліджень стали наукові концепції і теоретичні розробки провідних вітчизняних і закордонних учених в галузі конкуренції, конкурентоспроможності підприємств, управління, організації виробництва.

У процесі досліджень застосовувались такі методи: *теоретичного узагальнення та порівняння* – для уточнення наукових понять з проблем визначення конкурентоспроможності підприємств та аналізу зовнішнього і внутрішнього середовища їх діяльності; *статистичний аналіз* – для вивчення, групування, порівняння, оцінки та інтерпретації фактичних даних про результативність господарської діяльності підприємства; *метод таксономії* – для розрахунку узагальнюючих показників ринкової активності підприємства та його власних можливостей при проведенні діагностики конкурентоспроможності.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти, наукові праці вітчизняних та зарубіжних авторів з питань підвищення конкурентоспроможності підприємства, а також офіційна фінансова звітність об'єкта – дослідження.

Елементи наукової новизни полягають у визначенні основних показників та параметрів конкурентоспроможності продукції, що дозволяє обґрунтувати високу ефективність запропонованих методів оцінки конкурентоспроможності продукції вітчизняних підприємств (таксонометричний метод), що на відміну від існуючих забезпечують найбільш об'єктивні результати оцінки в обмеженому інформаційному просторі.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (100 найменування) на 12 сторінках і 9 додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи становить 104 сторінок комп'ютерного тексту. Основний зміст викладено на 90 сторінках. Робота містить 44 таблиці, 3 рисунків.

ВИСНОВКИ

Отже, виходячи з вищезазначеного, можна дійти наступних висновків:

1. Конкуренція виступає важливою рушійною силою розвитку економічної системи, складовою частиною її господарського механізму. Для формування якісної конкурентної боротьби між підприємствами виникає потреба в проведенні маркетингових досліджень. Конкуренція стає економічною основою, яка потребує чіткого регулювання з боку держави, що мусить відображатись в законодавчих документах.

2. Фактори конкурентоспроможності підприємств викликають зміни абсолютної і відносної величини витрат на виробництво і реалізацію продукції, а в результаті — зміна рівня конкурентоспроможності самого підприємства. Фактори можуть впливати як в бік підвищення конкурентоспроможності підприємства, так і у бік зменшення. Фактори — це те, що сприяє перетворенню можливостей у дійсність.

3. Існують різні методи оцінки й аналізу конкурентного положення підприємства. У кожному окремому випадку необхідний диференційований підхід, аналіз специфіки галузі й цільового споживача.

4. Консервна промисловість є, по суті, однією з найбільш важливих ланок у вирішенні продовольчої проблеми, яка потребує постійної посиленої уваги. Для українського ринку соусів характерна висока конкуренція. Регіональним компаніям досить важко змагатися з великими виробниками. Однак є відносно вільна ніша крафтового соусів. Нестабільна економічна ситуація буде і далі негативно позначатися на виробництві соусів.

5. ПрАТ «Чумак» (Приватне Акціонерне Товариство) — виробник харчових продуктів зі штаб-квартирою в м. Каховка. Виробляє кетчупи, соуси, майонези, томатну пасту, соки, консервовані овочі, макаронні вироби та смажене насіння.

ПрАТ «Чумак» збиткове. Показники збитковості зменшуються, у 2014 році збитковість діяльності склала -45,74%, тоді як у 2016 році – -22,55%.

6. Обраною групою товарів ТМ«Чумак» будуть кетчупи та інші томатопродукти. Найпопулярнішими торговельними марками у даному сегменті є Торчин, Помідора, Господарочка. Отже, за допомогою проведених досліджень було визначено, що продукція ПрАТ«Чумак» є досить привабливими для споживачів, але найбільш привабливим є кетчупи, отже для підприємства найбільш доцільно буде розвивати продаж даної продукції з метою збільшення своєї ринкової долі у кризу. ПрАТ«Волиньхолдінг» займає лідируюче місце у виробництві та спроможне завойовувати більшу частину ринку.

7. Положення ПрАТ«Чумак» на обраному ринку досить стабільним, хоча підприємство і має певні проблеми у сфері маркетингу. Підприємство за рахунок усталених зв'язків з покупцями та постачальниками та прагненню завжди реалізовувати клієнтам тільки якісну продукцію завоювало певне положення на ринку та відсіяло дрібних конкурентів.

8. Згідно з критеріями ступеня відповідності для аналізованого випадку характерна ситуація часткової невідповідності ($26\% < 30\% < 50\%$) двох «ідеальних» структур. У результаті виконаних розрахунків отримано модель оптимальної структури маркетингових каналів для ПрАТ«Чумак».

9. Оскільки основна мета рекламної кампанії – нагадування про торгову марку ПрАТ«Чумак», оптимальним варіантом розміщення рекламних повідомлень вважатимемо схему №3. Пропонується: розмістити рекламне звернення в журналі «Напитки+» (10 виходів), радіоролик на «Європа плюс» (1000 разів) та розміщення прес-релізу на інформаційно-аналітичному порталі «Здоров'я» (протягом року).

10. ПрАТ«Чумак» планована рекламна кампанія ефективна. Унаслідок впровадження маркетингових заходів чистий дохід (виручка) від реалізації продукції в проектному періоді збільшиться на 2100 тис. грн. (або на 24,2 %). Повні витрати на виробництво і реалізацію продукції збільшиться на 1980 тис. грн. Прибуток від реалізації продукції зросте на 112,57 тис. грн., а чистий прибуток - на 90 тис. грн. і складе 783,5 тис. грн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арапова О. Роль формування та управління кадровим потенціалом у підвищенні конкурентоспроможності підприємства / О. Арапова, А. Щелкунова // Науковий вісник [Одеського національного економічного університету]. - 2014. - № 8. - С. 35-46. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nv_2014_8_6.
2. Артеменко Л. П. Організаційно-економічний механізм управління конкурентоспроможністю промислового підприємства / Л. П. Артеменко, А. С. Піддубна // Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». - 2015. - № 12. - С. 259-264
3. Базь М. О. Інвестиційний маркетинг як детермінант конкурентоспроможності підприємств на ринку інвестицій / М. О. Базь, Є. А. Домашева // Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». - 2015. - № 12. - С. 333-338
4. Балабанова Л.В. Стратегічне маркетингове управління конкурентоспроможністю підприємств: Навч. посіб. / Л.В. Балабанова, В.В. Холод. – К.: ВД «Професіонал», 2006. – 448 с.
5. Барабась Д. О. Конкурентні стратегії підприємства [Текст] / Д.О. Барабась // Стратегія економічного розвитку України: Науковий збірник. – Вип. 2-3. – К.: КНЕУ, 2000. – С. 201-208
6. Безтелесна Л. Механізм забезпечення сталої конкурентоспроможності великого промислового підприємства [Текст] / Л. Безтелесна, Н. Чигир // Економіст. – 2004. – N 12. – С. 40-44.
7. Безугла В. О. Конкурентоспроможність та аналіз існуючих методик її оцінки [Текст] / В. О. Безугла, І. І. Постіл // Економіка та держава. – 2007. – №11. – С. 33-35.
8. Бондаренко С. М. Оцінка конкурентоспроможності підприємства [Електронний ресурс] / С. М. Бондаренко, А. А. Невмержицька // Технології та

дизайн. - 2014. - № 2 (11). - Режим доступу:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/td_2014_2_15

9. Бородин А. В. Современные подходы к оценке конкурентоспособности предприятий [Электронный ресурс] / А. В. Бородин, Н. Л. Теренина // Казанская наука. – 2012. – № 3. – С. 69-72. – Режим доступа: www.kazanscience.ru/files/Kazanskaya_Nauka_3_2012.php.

10. Васильева Н. А., Економіка підприємства: конспект лекцій : [Електронний ресурс] / Н. А. Васильева, Т. А. Матеуш, М. Г. Миронов. – Режим доступу: <http://kniga.scienceontheweb.net/konkurentosposobnost-predpriyatiya-ponyatie-26809.html>

11. Величко Є. І. Сучасні підходи до розуміння сутності поняття «конкурентоспроможність підприємства» / Є. І. Величко // Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки. - 2015. - № 2. - С. 221-227. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhnau_ekon_2015_2_31.

12. Гарачук Ю. О. Підвищення ефективності діяльності підприємства за рахунок управління конкурентоспроможністю [Текст] / Ю. О. Гарачук // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – N 2. – С. 60-66.

13. Гетьман О.О. Економічна діагностика : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Гетьман О.О., Шаповал В.М. - К. : Центр навчальної літератури, 2015. - 307 с.

14. Глисин Ф. О конкурентоспособности промышленных предприятий [Текст] / Ф. Глисин, Г. Воронина // Экономист. – 2004. – N 6. – С. 17-22.

15. Гулик Т. Обзор рынка плодоовощной продукции / Т. Гулик. — Режим доступа : <http://www.credit-rating.ua/ru/analytics/analytical-articles/12820>.

16. Гут Л.В. Зовнішньоекономічна діяльність: Опор. конспект лекцій. – К.: КДТЕУ, 2014. – 272с.

17. Данілова Е.І. Конкурентоспроможність продукції українських корпорацій на міжнародних ринках [Електронний ресурс] / Е.І. Данілова, М.Г. Луцький // Національний банк України. – Режим

доступу: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/PSPE/2007-1/Luckiy_107.htm – Загол. з екрану.

18. Дикань В. Л. Методичні підходи до оцінки конкурентоспроможності підприємства/ В. Л. Дикань, Т. В. Пономарьова // Вісник економіки транспорту і промисловості. Серія»Економіка». – 2011. – Випуск 36. – С. 100–105.

19. Драган О.І. Управління конкурентоспроможністю підприємств: теоретичні аспекти : монографія / Драган О.І. - К. : ДАКККиМ, 2016. - 160 с.

20. Економіка торговельного підприємства / Під ред. Н.М. Ушакової. – К.,2007. – 800 с.

21. Ермолов М.О. Чем отличается конкурентоспособность фирмы от конкурентоспособности товара // Как продать товар на вашем рынке. – М.: Мысль,2013. – С. 228–241.

22. Єлець О. П. Сутність конкуренції та конкурентоспроможності підприємства / О. П. Єлець // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. - 2016. - Вип. 1. - С. 58-64. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evzdia_2016_1_11.

23. Жовновач Р. І. Теоретико-методологічні підходи до оцінки конкурентоспроможності підприємств [Электронный ресурс] / Р. І. Жовновач. – Кіровоград: КНТУ // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2011. – С. 106-113. – Режим доступа: http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_19_ekon/stat_19/14.pdf.

24. Журба І.О. Сутність і значення конкурентоспроможності підприємства / І.О. Журба, Ю.М. Коляденко [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://archive.nbuv.gov.ua>.

25. Завгородня І. Проблеми консервної промисловості та перспективи розвитку (сегмент плодоовочевих консервів) / І. Завгородня. — Режим доступу : http://www.rusnauka.com/12_ENXXI_2016/Economics/_85554.doc.htm.

26. Закон України «Про захист економічної конкуренції» від 11 січня 2001 року №2210. - 14 (Редакція від 11.08.2013, підстава 406-18) // Відомості Верховної Ради України. - 2001. - № 12. - С. 64.

27. Иванов Ю. Б. Конкурентоспособность предприятия: оценка, диагностика, стратегия: [монография] / [Ю. Б. Иванов, А. Н. Тищенко, Н. А. Дробитько, О. С. Абрамова]. – Х.: ХНЭУ, 2003. – 349 с.

28. Ильченко Т.В. Конкурентоспособность и качество, их место в стратегии маркетинга / Т.В. Ильченко, В.С. Петров // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства (Серія «Економічні науки»). – 2008. – Вип. 70. – С. 109-116.

29. Калюжна Ю. П. Основні фактори впливу на конкурентоспроможність підприємства / Ю. П. Калюжна // Вісник ДДФА. Економічні науки. - 2014. - № 1. - С. 75-80. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vddfae_2014_1_11.

30. Квятковська, Л. А. Оцінка поточної та довгострокової конкурентоспроможності підприємства / Л. А. Квятковська, Л. Д. Воробйова // Вісник національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». Збірник наукових праць. – 2011. – Випуск 26. – С. 181–187.

31. Климчук А. О. Сучасна парадигма забезпечення конкурентних переваг підприємства / А. О. Климчук // Бізнес Інформ. - 2014. - № 1. - С. 221-225. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2014_1_42.

32. Кобиляцький Л. С. Управління конкурентоспроможністю: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / Л. С. Кобиляцький. – К.: Зовнішня торгівля, 2003. – 302 с.

33. Конкурентна стійкість на ринок: оцінка конкурентоспроможності як чинник визначення стійкості підприємства ринку// Легка промисловість. - 2014, № 3. - С. 37.

34. Конкурентоспроможність підприємств в умовах ринкової економіки: у 3-х томах: Том 3: Галузеві особливості конкурентоспроможності в умовах глобалізації: [монографія] / [Т.Л. Мостенська, В.Я. Омельченко,

О.О. Красноруцький, Ю.В. Ушкаренко, Н.С. Скопенко та ін.]; за заг. ред. О.В. Захарченка, М.А. Зайця, В.С. Ніценка. – Одеса: ВМВ, 2015. – 572 с.

35. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрями підвищення : [монографія] / за заг. ред. О.Г. Янкового. - Одеса : Атлант, 2013. - 470 с.

36. Коробов, М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств [Текст]: навчальний посібник / М.Я. Коробов. – К.: Знання: КОО, 2000. – 378 с. – ISBN: 966-7293-69-6.

37. Костюк, Л. А. Теоретичні та методичні засади оцінки конкурентоспроможності / Л. А. Костюк // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету.

38. Краснокутська Й. В. Інноваційний менеджмент: навчальний посібник.-К.: КНЕУ,2010.-504 с.

39. Кредисов А., Дерев'янка О. Конкурентоспроможність підприємства та стратегія просування його експорту на світовому ринку // Економіка України. - 2015. - № 5. - С. 56-59.

40. Кротков А. М.Конкурентоспособность предприятия: подходы к обеспечению, критерии, методы оценки [Текст] / А. М. Кротков, Ю. Я. Еленева // Маркетинг в России и за рубежом. – 2001. – N 6. – С. 59-69.

41. Кузьмін, О. Є. Методи аналізування конкурентоспроможності підприємств / О. Є. Кузьмін, Л. І. Чернобай, О. П. Романко // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Випуск 21.10. – С. 159–166.

42. Кулакова, С.Ю. Теоретичні основи дослідження конкурентоспроможності підприємства та реалізації його конкурентних переваг / С.Ю. Кулакова, Д.О. Масюк // Ефективна економіка. – 2015. – № 4.

43. Куманецький С. А. Основні методи конкурентоспроможності промислових підприємств в умовах виходу на зовнішні ринки [Электронный ресурс] / С. А. Куманецький // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2009. – № 4(8). – С. 18-22 — Режим доступа: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vbumb/2009_4/2.pdf.

44. Кутьков В. П. Теоретичні аспекти концепції маркетингу як філософії управління регіоном [Електронний ресурс] / В. П. Кутьков. // Державне будівництво. – 2012. – № 2. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/DeBu_2012_2_28.pdf
45. Кухарук А. Д. Класифікація та аналіз методів оцінки конкурентоспроможності промислових підприємств [Електронний ресурс]/ А. Д. Кухарук // Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>
46. Кухарук А. Д. Оцінювання ефективності управління станом конкурентоспроможності підприємств / А. Д. Кухарук, Д. Д. Змітрович // Бізнес Інформ. - 2015. - № 7. - С. 282-287. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2015_7_45.
47. Лановий В. Перспектива інноваційного розвитку України (аналітична доповідь)/ <http://www.niss.gov.ua>.
48. Лучко О. Д. Аналіз показників конкурентоспроможності підприємств [Текст] / О. Д. Лучко // Фондовый рынок. – 2008. – N 4. – С. 30-36.
49. Магомедов Ш. Ш. Конкурентоспособность товаров Уч. пос. - М.:»Дашков и К», 2013. - 294 с.
50. Мазаракі А.А. Економіка торговельного підприємства : підручник / А. А. Мазаракі, Л.О. Лігоненко, Н.М. Ушакова. - К. : Хрещатик, 2009. - 798 с.
51. Макарова І. Стратегічне управління конкурентоспроможністю підприємства на основі інноваційних пріоритетів [Текст] / Макарова І., Тарнавська Н. - Нагорняк, 2014. – С. 56-61
52. Максимова И. Оценка конкурентоспособности промышленного предприятия / И. Максимова // Маркетинг. – 1996. – № 3. – С. 51–56.
53. Маракулин М.В. Оптимизация структуры компании в целях повышения конкурентоспособности // Менеджмент в России и за рубежом. – 2014. – № 1. – С. 12-14
54. Маркетинг - А. Н. Романов, Ю. Ю. Корлюгов, С. А. Красильников и др. М.: Банки и биржи; ЮНИТИ, 2013. -435 с.

55. Мартиненко В. П. Методи оцінки конкурентоспроможності суб'єктів господарювання / В. П. Мартиненко // Формування ринкових відносин в Україні. — 2008. — № 10(89). — С. 42–45.

56. Минко Л. М. Сутність і складові поняття конкурентоспроможності підприємства / Л. М. Минко // Наукові праці Національного університету харчових технологій. - 2015. - Т. 21, № 1. - С. 86-92. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnukht_2015_21_1_13.

57. Міжнародна конкуренція та можливості України в боротьбі за ринки збуту // Україна-business. - 2007. - 16 червня.

58. Міняйленко І. В. Науково-методичні аспекти оцінювання потенціалу підприємств легкої промисловості [Електронний ресурс] / І. В. Міняйленко, О. В. Микитенко // Вісник Хмельницького національного університету. — 2011. — №1. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchnu_ekon/2011_1/031-035.pdf.

59. Місько Г. Корпоративна соціальна відповідальність як чинник конкурентоспроможності підприємства / Г. Місько // Науковий вісник [Одеського національного економічного університету]. - 2014. - № 12. - С. 98-108. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nv_2014_12_12.

60. Морозов Ю. П. Управление технологическими инновациями в условиях рыночной экономики: монография/ Ю. П. Морозов; Нижегородский коммерческий институт. - Нижний Новгород: издательство университета, 2013.- 174 с.

61. Оснач О. Ф. Промисловий маркетинг : підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] [Електронний ресурс] / О. Ф. Оснач, В. П. Пилипчук, Л. П. Коваленко. — К. : Центр учбової літ., 2009. — 364 с. — Режим доступу: <http://subject.com.ua/pdf/265.pdf>

62. Павлова В.А. Розробка моделі вибору конкурентної стратегії промислового підприємства / В.А. Павлова, Р.В. Губарев // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі . – 2010. – № 1. – С. 5–17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi->

bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/eupmg_2010_1_3.pdf

63. Панасенко Д.А. Системний підхід до показників конкурентоспроможності [Текст] / Д. А. Панасенко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – N 3. – С. 19-25.

64. Парсяк В. Аналітичні передумови управління конкурентоспроможністю невеликих підприємств/ В. Парсяк, І. Дибач // Економіст. – 2010. – №8 – С. 56-59.

65. Перський К. Є. Конкурентоспроможність підприємства як економічна категорія / К. Є. Перський // Управління розвитком. - 2014. - № 13. - С. 75-76. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uproz_2014_13_32.

66. Пляскіна А. І. Оцінка конкуренції та конкурентоспроможності суб'єктів харчової промисловості / А. І. Пляскіна // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – №2(56). – С. 52-59.

67. Погребняк, Д. В. Методи діагностики конкурентоспроможності підприємства / Д. В. Погребняк // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури. Збірник наукових праць. – 2011. – Випуск 32. – С. 45–51.

68. Поклонский Ф. Е. Розвиток конкурентоспроможності продукції, що випускається, як результат ефективного використання потенціалу підприємства [Текст] / Ф. Е. Поклонский Е. Ю. Мамченко // ДонДУУ МЕНЕДЖЕР . – 2007. – №3 (41). – С. 121-126.

69. Портер М. Конкуренція [Текст] / М. Портер; Пер. с англ. – М.: Издательский дом»Вильямс», 2006. – 608 с.: ил. – Парал. тит. англ. – ISBN 5-8459-0794-2.

70. Пуцентейло П. Р. Конкурентоспроможність підприємства: методологія аналізу дефініції / П. Р. Пуцентейло // Інноваційна економіка. - 2015. - № 4. - С. 80-86. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2015_4_14.

71. Реалізація програми підвищення конкурентоспроможності продукції. Лекції з економічної діагностики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sdamzavas.net/2-47096.html>

72. Реутов В. Е. Управление конкурентоспособностью: [монография] / В. Е. Реутов, Н. З. Вельгош. – Симферополь: Таврия, 2005. – 200 с.

73. Рибаківа О.В. Конкуренція і конкурентоспроможність: економічна суть та фактори підвищення / Рибаківа О.В. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://archive.nbuv.gov.ua>.

74. Рибницький Д. О. Сучасні підходи до оцінювання конкурентоспроможності підприємства [Электронный ресурс] / Д. О. Рибницький, Т. А. Городня, К. А. Львівська // Науковий вісник НЛТУ України. — 2010. — Вип. 20. 9. — С. 227-230. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlts/20_9/227_Rybnycki_NV_20_9.pdf.

75. Русак В.А. Финансовый анализ субъекта хозяйствования [Текст]: справ. пособие / В.А. Русак, Н.А. Русак. – Минск: Вышэйшая школа, 1997. – 309 с. – ISBN: 985-06-0252-X.

76. Саєнко М. Г. Стратегія підприємства: [підруч.] / М. Г. Саєнко. – Тернопіль: Економічна думка. – 2006. – 390 с.

77. Сахно І. В. Аналіз основних методичних підходів до оцінки конкурентоспроможності підприємств / І. В. Сахно // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – 2012. – № 2, Ч. 2. – С. 385–390.

78. Система та процес управління конкурентоспроможністю підприємства [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/portal>. – Загол. з екрану.

79. Смолін І. В. Стратегічна конкурентоспроможність підприємства: змістовні імперативи та критерії оцінювання / І. В. Смолін // Стратегія економічного розвитку України. - 2015. - № 36. - С. 126-137. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/seru_2015_36_16.

80. Статистичний збірник: Україна в цифрах // Державний комітет статистики України. — 2014. — С. 81.

81. Сухарський, В.С. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності [Текст] / В.С. Сухарський, В.В. Сухарський, В.І. Охота // теорія, методологія, практика. Навчальний посібник (курс лекцій). — Тернопіль : Астон, 2005. — 464 с. ISBN – 966-308-108-2.

82. Томпсон-мл А.А. Стратегический менеджмент: концепции и ситуации для анализа, 12-е издание [Текст] / А.А. Томпсон-мл, А.Дж. Стрикленд III. — М.:»Вильямс», 2006. — 928 с.: ил. — ISBN5-8459-0407-2.

83. Трайкун Ю. М. Вплив логітики на конкурентоспроможність підприємства / Ю. М. Трайкун, Н. С. Муромець // Молодий вчений. - 2016. - № 1(1). - С. 178-181. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_1\(1\)__43](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_1(1)__43).

84. Трещов М. М. Економічна сутність поняття»конкурентоспроможність підприємства» та специфіка її формування в аграрних підприємствах [Електронний ресурс] / М. М. Трещов. // Вісник Дніпропетровського державного аграрного університету. - 2011. - № 2. - Режим доступу:http://nbuv.gov.ua/UJRN/vddau_2011_2_45

85. Управління конкурентоспроможністю підприємства : Навчальний посібник. - С.М. Клименко, О.С. Дуброва та ін. - К. : КНЕУ, 2014. - 527 с.

86. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства (організації) [Текст] : навчальний посібник / ред. І. Ю. Сіваченко. — К. : ЦУЛ, 2003. — 186 с. — ISBN966-8253-18-3.

87. Фатхутдинов Р. А. Управление конкурентоспособностью организации: [учеб.] / Р. А. Фатхутдинов. — М: Эксмо, 2005. — 544 с.

88. Франів І. А. Теоретичні аспекти управління конкурентоспроможністю підприємства [Електронний ресурс] / І. А. Франів, Л. М. Коваль, Р. Р. Русин-Гриник // Механізм регулювання економіки. — 2010. — № 3, Т. 1. — С. 149-153. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Mre/2010_3/3_5.pdf.

89. Франчук О.О. Розвиток ринку плодоовочевої консервації в Україні та світі [електронний ресурс]. - Шлях доступу: <http://udau.edu.ua>

90. Фурса О.В. Особливості розвитку і зовнішньоторговельна діяльність підприємств на ринку плодоовочевої консервації [електронний ресурс]. - Шлях доступу: <http://udau.edu.ua>

91. Хрущ Н. А. Сучасні методичні підходи до оцінки конкурентоспроможності підприємства [Електронний ресурс] / Н. А. Хрущ, Л. В. Ваганова // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 5, Т. 3. – С. 153-156. – Режим доступу: http://www.nbuuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchnu_ekon/2010_5_3/37hru.pdf.

92. Чаплина А. Конкурентоспособность как интегральный показатель эффективности предприятия [Текст] / А. Чаплина, И. Войцеховская // Проблемы теории и практики управления. – 2006. – N 3. – С. 108-114.

93. Чиждова О. В. Конкурентоспроможність підприємства: сутність та фактори формування / О. В. Чиждова // Управління розвитком. - 2014. - № 2. - С. 100-102. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uproz_2014_2_42.

94. Швагірева В. Маркетинговий метод підвищення конкурентоспроможності підприємства / В. Швагірева, А. Донець, К. Неумоїна // Науковий вісник [Одеського національного економічного університету]. - 2014. - № 8. - С. 209-220. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nv_2014_8_23.

95. Шершньова З. Є. Стратегічне управління : Підручник / Шершньова З. Є. - 2-ге вид., перероб. і доп. - К. : КНЕУ, 2014. - 699 с.

96. Юданов А.Ю. Конкуренция: теория и практика [Текст] : учебно-практическое пособие / А.Ю. Юданов. –М.: Акалис, 1996. – 272 с. – ISBN: 5-88275-042-7.

97. Яцура В. В. Аналіз методів оцінки конкурентоспроможності підприємств [Електронний ресурс] / В. В. Яцура, М. В. Замроз // Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту. Збірник наукових праць.

– 2011. – № 2. – Режим доступу до статті:
http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vviem/2011_2/18.pdf. – Назва з екрану.

98. Ansoff, H. I. Strategic Management of Technology [Електронний ресурс]: EBSCOhost / H. I. Ansoff, P.H. Antoniou // Technology Analysis&Strategic Management. – 2004. – Vol. 16, No. 2. – P. 275 -291. – Режим доступу:
<http://search.ebscohost.com>. – Загол. з екрану.

99. Porter, M.E. The competitive advantage of Nations [Електронний ресурс]: EBSCOhost / M.E. Porter // Harvard Business Review. – 1990. – March-April. P. 73-93. – Режим доступу: <http://search.ebscohost.com>. – Загол. з екрану.

100. Азоев Г.Л. Конкуренция: анализ, стратегия и практика [Текст]: Кн.3 / Г.Л.Азоев; Библиотека хозяйственного человека. – М.: Центр экономики и маркетинга, 1996. – 208 с. – ISBN: 5-85873-009-4.

ДОДАТКИ